
Arkadiusz Machniak¹

Uniwersytet Rzeszowski

ORCID: 0000-0002-8092-9973

Terroryzm prawicowy w Unii Europejskiej – możliwość realnego zagrożenia, prognozy rozwoju i szanse neutralizacji

Wstęp

Terroryzm był i pozostaje zjawiskiem destabilizującym ład oraz bezpieczeństwo międzynarodowe. Jest zagrożeniem ulegającym zmianom i niezwykle trudnym do zneutralizowania. Na zmianę świadomości zagrożenia wywołanego terroryzmem wskazuje nie tylko upływ czasu, ale również próby jego zwalczania. Warto w tym miejscu zacytować Manuela Vallsa, byłego premiera Francji, który po zamachu, do którego doszło 14 lipca 2016 roku w Nicei, stwierdził: „Terroryzm na dobre stanowi i stanowić będzie część naszej codzienności”. Przedstawiciele władz państwowych zdają sobie sprawę z trwałości zagrożenia terroryzmem, który „stanowi i stanowić będzie” część naszej codzienności (Adamska 2020: 12).

Terroryzm należy postrzegać jako zjawisko niejednorodne i przybierające wiele twarzy. Nie jest zjawiskiem stereotypowym, bowiem pojawia się nagle i w różnych miejscach. Jego wielowątkowość, częste związki mocnych ideowo organizacji oraz brak informacji o podstawach ideowych wielu

¹ machniakarkadiusz@gmail.com

organizacji „sezonowych” lub poszczególnych osób jest podstawą trudności w ustaleniu jego jednoznacznej typologii (Moskiewski, Socha 2005–2006: 40).

Przedmiotem rozważań w ramach niniejszego artykułu jest jeden z rodzajów terroryzmu – terroryzm prawicowy. Autor tekstu z założenia odstępuje od definiowania pojęcia terroryzm, gdyż jest ono szeroko opisane w literaturze przedmiotu. W dalszej części podjęta zostanie jednak próba zdefiniowania terroryzmu prawicowego, jego podstawowego rysu historycznego w Europie i wpływu na bezpieczeństwo Unii Europejskiej w czasie aktualnym. Teza badawcza brzmi: jeżeli Unia Europejska nie upora się z wieloma wewnętrznymi problemami, a głównie ze zjawiskiem nielegalnej emigracji – terroryzm prawicowy jako kontrreakcja na to zjawisko może mieć tendencję wzrostową. Praca oprócz wstępu i podsumowania składa się z dwóch zasadniczych części. W pierwszej przedstawiono zjawisko terroryzmu i jego wpływ na aktualne bezpieczeństwo UE. Część druga traktuje o terroryzmie prawicowym w Europie z jego genezą historyczną i wybranymi przypadkami zamachów. Tekst opracowany został w oparciu o analizę literatury dotyczącej przedmiotu rozważań, informacji medialnych, dokumentów źródłowych UE oraz ocen ekspertów.

Terroryzm a bezpieczeństwo Unii Europejskiej – pryzmat globalny i regionalny

Terroryzm jest zjawiskiem, które ma długą historię i nie ma charakteru sporadycznych i niezwiązanych ze sobą zdarzeń. Terroryści XXI wieku niejednokrotnie wyciągają stosowne wnioski z przeszłości. Wielokrotnie postrzegają samych siebie jako bojowników przeciwko tyranii, walczących o wolność innych. Patrząc z takiej perspektywy, argumentują, że ich postępowanie jest zawsze usprawiedliwione i zasadne jako reakcja na czyny przeciwnika. Wielu terrorystów jest przekonanych, że polityka i zasady społeczne ich wrogów muszą zostać zniszczone. Jednak ze względu na konwencjonalną przewagę przeciwnika stosują asymetryczne zasady walki i w wielu przypadkach uderzają „prosto w serce” (Dietl, Hirschmann, Tophoven 2009: 28).

Terroryzm postrzegany jest wielokrotnie poprzez pryzmat użycia siły lub groźby jej zastosowania, jako narzędzia prowadzącego do osiągnięcia zakładanych celów, na przykład politycznych. Mimo dużej ogólności, teza ta wydaje się w miarę akceptowalną płaszczyzną porozumienia w debacie nad tym, czym jest współczesny terroryzm (Horgan 2008: 22).

Współczesny terroryzm daje zamachowcom szeroki zakres działalności poprzez dostęp do najnowszych technologii i osiągnięć naukowo-technicznych. Terroryści mają obecnie możliwość stosowania wielu metod działania,

poczynając od zamachów bombowych, użycia broni chemicznej i biologicznej, aż do broni jądrowej włącznie (Żebrowski 2006: 112).

Jeżeli zastanowimy się nad źródłami tego zjawiska, to należy uwzględnić kwestie polityczne, gdzie terroryzm jest sposobem osiągnięcia celu, następnie zagadnienia ekonomiczne, w związku z którymi terroryści swoją ideologię wywodzą z niedostatku, kwestie społeczne, kiedy terroryści negują pewne niekorzystne warunki społeczne, postulując ich zmianę, a wreszcie problemy religijne – niejednokrotnie związane z jednostkami mającymi zaburzenia osobowości – oraz cywilizacyjno-kulturowe (Berger 2012: 40).

Terroryzm był i jest nadal problemem społecznym. Dlatego też zasadnym jest uwaga, że reprezentuje on określoną społeczność, mimo iż społeczność ta często unika identyfikacji z terrorystami (Horgan 2008: 179).

Rządy państw członkowskich i władze UE wielokrotnie podejmowały konkretne decyzje dotyczące zagrożenia terroryzmem w Europie².

W 2020 roku Komisja Europejska ogłosiła strategię bezpieczeństwa na lata 2020–2025. Jej celem jest wsparcie unijnych państw w konfrontacji z zagrożeniami i budowa odporności w perspektywie wieloletniej przez neutralizację klasycznych i hybrydowych zagrożeń w środowisku fizycznym i cyfrowym. Strategia tych działań oparta została na czterech filarach: wzmocnienia środowiska bezpieczeństwa, poprawy działań uprawnionych służb i instytucji, zwalczania terroryzmu, przestępczości zorganizowanej oraz poprawy europejskiego systemu bezpieczeństwa. Zasadnicze znaczenie dla zwalczania terroryzmu mają spójność działań i wymiana informacji między służbami. Plan zakłada wzmocnienie pozycji Europolu, jako kluczowej służby zwalczającej terroryzm w Unii, oraz lepszą kooperację agencji z innymi unijnymi organami, m.in. Europejskim Urzędem ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych, Eurojustem, Prokuraturą Europejską. Plan zakłada istotne wzmocnienie agencji Frontex i eu-LISA, która zarządza wielkoskalowymi systemami informatycznymi w kontroli granic zewnętrznych i interoperacyjności baz danych (Kozioł 2021: 1–2).

Komisja Europejska realizuje plan zwalczania terroryzmu, gdzie kluczowa jest rola władz lokalnych i regionalnych. Walka z terroryzmem jest elementem polityki bezpieczeństwa, która należy do kompetencji dzielonych między instytucje unijne a państwa członkowskie, przy czym zgodnie z Traktatem o funkcjonowaniu Unii Europejskiej utrzymanie porządku publicznego i ochrona bezpieczeństwa wewnętrznego leżą w gestii państw członkowskich. Aktualne zamachy terrorystyczne w UE mają różne podłoże, a Europol jako

² Por. Europejska strategia bezpieczeństwa (12 grudnia 2003); Oświadczenie przywódców UE o walce z terroryzmem (12 lutego 2015), Komunikat Komisji Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa (24 sierpnia 2020); Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej (28 czerwca 2016); Wspólne oświadczenie unijnych ministrów spraw wewnętrznych w sprawie ostatnich ataków terrorystycznych w Europie (13 listopada 2020).

jeden z jego rodzajów wymienia terroryzm prawicowy (*Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej* 2022).

W zachodniej Europie liczba zgonów spowodowanych terroryzmem osiągnęła szczyt w 2016 roku, kiedy to zginęły 194 osoby, a w 2017 roku było już 176 incydentów terrorystycznych. Większość tych zgonów spowodowali islamscy dżihadyści. W latach 2022–2023 można obserwować pewną tendencję spadkową (około 68%) zamachów terrorystycznych w Europie, przy nasileniu ataków w innych regionach świata. W Europie ataki o charakterze politycznym w 2022 roku wyprzedziły ataki na tle religijnym, których liczba spadła o 82% (*Global terrorism index* 2024).

Terroryzm jest zagrożeniem zdefiniowanym w europejskiej strategii bezpieczeństwa i strategii bezpieczeństwa wewnętrznego, a jego zwalczanie poprzez lepszą współpracę między siłami policyjnymi krajów unijnych ma zwiększyć bezpieczeństwo w Europie (*Komisja Europejska, Granice i bezpieczeństwo*).

Obraz jest jednak daleki od satysfakcjonującego. W 2023 roku łączna liczba ataków terrorystycznych w Europie Zachodniej spadła do 23 incydentów, co stanowi najniższy poziom od 2007 roku, w porównaniu z liczbą 51 ataków w 2022 roku. Pomimo spadku liczby zamachów, wzrosła liczba zgonów spowodowanych atakami terrorystycznymi. Warto zauważyć, że w 2021 roku odnotowano spadek do 10 zgonów, co wynikało z globalnych ograniczeń mobilności związanych z pandemią COVID-19. W 2023 roku odnotowano 13 ataków o charakterze typowo politycznym oraz 2 ataki na tle religijnym. W 2023 roku odnotowano 7 zgonów w wyniku zamachów terrorystycznych. Pomimo mniejszego obecnie wpływu terroryzmu na bezpieczeństwo Europy, 12 krajów zadeklarowało pogorszenie stanu bezpieczeństwa w ciągu ostatniej dekady, a największe pogorszenie wystąpiło w Niemczech i Belgii. Według danych za 2023 rok, pewna poprawa nastąpiła we Francji, która odnotowała najniższą liczbę zgonów i wypadków od 2013 roku, co nie zmienia faktu, że jej sytuacja bezpieczeństwa pozostaje w dalszym ciągu niestabilna. Sytuacja w Europie ogólnie nie napawa optymizmem, gdyż pomimo utrzymującego się spadku poziomu zagrożenia terroryzmem, problem ten w kontekście innych wyzwań – takich jak konflikt pomiędzy Rosją a Ukrainą czy też Izraelem i Hamasem – jest jednym z priorytetowych (*Global terrorism index* 2024).

W 2019 roku odnotowano 6 ataków klasyfikowanych jako skrajnie prawicowe, w krajach takich jak Polska, Litwa, Anglia. W porównaniu z 2018 rokiem oznacza to wzrost ataków o podłożu skrajnie prawicowym z 1 do 6 (*Info Security* 24 2020).

Terroryzm prawicowy w Europie – wczoraj i dziś

Proponując autorski podział terroryzmu, Bolesław Bolechów pisze: terroryzm „czystej ideologii” to między innymi terroryzm skrajnej prawicy – nacjonalistyczny, rasistowski (Bolechów 2003: 25). Z kolei Piotr Pajorski, porównując dwa wybrane rodzaje terroryzmu, pisze:

W tym zakresie możemy go podzielić na lewicowy i prawicowy, „czerwony” i „czarny”. Przy czym za lewicowe ugrupowania terrorystyczne uznaje się te, które „występując przeciwko państwu, domagają się zmiany jego podstaw ustrojowych”, prawicowymi zaś są te, które zmierzają „do zmiany w systemie sprawowania władzy” (Pajorski 2018: 99).

Robert Borkowski proponuje, aby pod pojęciem terroryzmu prawicowego postrzegać zjawisko, kiedy

za pomocą zbrodniczych metod realizowane są skrajnie nacjonalistyczne, faszystowskie i szowinistyczne idee, ugrupowania tego rodzaju mają często zwolenników pośród reakcyjnych środowisk wojska, policji i świata polityki, ciesząc się ich poparciem, chętnie stosowaną metodą działania jest polityczne bojówkarstwo, a postulowanym programem zaprowadzenie rządów „silnej ręki” (działania Ku Klux Klanu w USA, terroryzm S.A. w hitlerowskich Niemczech, brazylijskie „szwadrony śmierci”, włoski ruch Nowego Ładu, francuska OAS, Blood and Honour) (Borkowski 2016: 75).

Terroryzm nowoczesny osiąga swoje apogeum w Europie w latach 70. XX wieku. Staje się jednocześnie główną metodą walki dla wielu ugrupowań. Powolny upadek napięcia studenckich ruchów lewicowych w Europie Zachodniej skutkował radykalizacją części tych środowisk przechodzących do ekstremalnego czynu zbrojnego. W ten sposób terroryzm separatystyczny czy też lewicowy sprowokował w Europie kontrakcje w postaci terroryzmu prawicowego (Tomasiewicz 2014: 128). Powyższe pozostaje zgodne z koncepcją Waltera Laquera, twierdzącego, iż terroryzm prawicowy pojawił się na przełomie XX i XXI wieku (Latosińska 2021: 35). Współczesna Europa boryka się z problemem krajowych środowisk ekstremistycznych. Ugrupowania te dążą do radykalnych przemian wprowadzanych na drodze skrajnych metod terrorystycznych, a zjawiska te występowały w Europie Zachodniej na przestrzeni ostatnich kilku dekad (Lubniewski 2018: 99).

Terroryzm prawicowy powstający niejako w cieniu terroryzmu lewicowego miał nieco większe natężenie we Włoszech, gdzie rozwijał się w wariacie kontrrewolucyjnym i rewolucyjnym. Nurt ten był napędzany tzw.

strategią napięcia, opracowaną przez Yvesa Guérin-Séraca³, w myśl której terroryzm miał doprowadzić do chaosu, a w konsekwencji do konserwatywnej dyktatury. Koncepcje takiego *modus operandi* próbowała realizować w okresie 1969–1974 organizacja Rosa dei Venti. Jednak prawica stopniowo traciła swoje wpływy w kręgach władzy, co skłoniło jednego z teoretyków skrajnej prawicy do głoszenia haseł popierania akcji destabilizujących ład państwowy. Scenariusz taki próbowały realizować Nuclei Armati Rivoluzionari (Zbrojne Komórki Rewolucyjne), które przeprowadziły zamach na dworcu w Bolonii w 1980 roku (Tomasiewicz 2014: 129–130).

Terroryzm prawicowy jest zjawiskiem złożonym, a nie jednolitym terytorialnie. Przedmiotowe zagrożenie jest zróżnicowane regionalnie, gdyż można wyróżnić państwa i regiony bardziej narażone na prawicowy terroryzm oraz te, gdzie może on mieć miejsce w przyszłości. W Europie Środkowej terroryzm prawicowy jest już ewidentnie widoczny, ale nie stanowi jeszcze większego zagrożenia w kontekście terroryzmu, jak na Zachodzie Europy (Stępień 2022: 31).

Aktualnie w Unii Europejskiej nadal pewnym zagrożeniem może być działalność organizacji prawicowych jak: niemieckie Chuligani przeciwko salafitom (Hooligans gegen Salafisten, HoGeSa,), Narodowosocjalistyczne Podziemie (NSU, Nationalsozialistischer Untergrund), Patriotyczni Europejczycy przeciw Islamizacji Zachodu (PEGIDA, Patriotische Europäer gegen die Islamisierung des Abendlandes), Old School Society (OSS) oraz Gruppe Freital, polski Obóz Narodowo-Radykalny (ONR), szwedzki Nordycki Ruch Oporu (NMR, Nordiska motståndsrörelsen), brytyjska Angielska Liga Obrony (EDL, English Defence League), włoska Avanguardia Ordinovista, norweska Nordic Resistance (Nordfront) oraz Krew i Honor (Blood and Honour), Stop Islamizacji Europy (SIOE, Stop Islamisation of Europe) (Wojtaszak 2018: 17).

Zasadne jest przy analizie przedmiotowego problemu przywołanie wybranych studiów analizowanego przypadku, wskazujące na aktywność na terenie Unii Europejskiej prawicowych terrorystów.

Jednym z najbardziej spektakularnych i okrutnych w swoich skutkach był zamach przeprowadzony przez Norwega Andersa Breivika.

22 lipca 2011 roku Anders Breivik za pomocą poczty mailowej rozesłał swój polityczny manifest do wielu ważnych z jego punktu widzenia osób. Po zaparkowaniu samochodu z bombą w okolicy Regjeringskvartalet 15 w Oslo, gdzie w budynku rządowym urzędował ówczesny premier Norwegii – Jens Stoltenberg, Breivik udał się następnie na wyspę Utoya. Eksplozja w Oslo

³ Francuski działacz antykomunistyczny. Były żołnierz armii francuskiej w okresie I wojny indochińskiej, wojny koreańskiej i wojny o niepodległość Algierii. Współzałożyciel Organisation de l'armée secrète (OAS), francuskiej prawicowej organizacji, walczącej przeciwko ustanowieniu niepodległości Algierii w latach 1961–1962.

zabiła 8 osób i raniła co najmniej 209 innych, w tym 12 ciężko. Po przybyciu na wyspę Utoya Breivik zastrzelił 69 osób, do 110 zostało rannych. Celem ataku były lewicowe środowiska wspierające multikulturalizm, reprezentowane przez młodzieżówkę Partii Pracy (Gąsiorowski 2021: 38–39).

Zamach dokonany przez Breivika znalazł swojego naśladowcę w Polsce i niejako stał się jednym z pierwszych tego typu incydentów w naszym kraju.

Brunon Kwiecień był doktorem nauk chemicznych, pracownikiem Uniwersytetu Rolniczego w Krakowie. W Internecie aktywnie odnosił się do sytuacji politycznej w Polsce, poglądy takie publicznie wygłaszał również na macierzystej uczelni. Był członkiem Narodowego Odrodzenia Polski. W 2012 roku współtworzył grupę, która planowała zamach na najwyższe władze RP. Kwiecień został aresztowany w listopadzie 2012 roku i oskarżony o przygotowywanie zamachu, który miał zostać przeprowadzony w trakcie obrad Zgromadzenia Narodowego. Grupa Kwietnia zamierzała dokonać ataku na budynek sejmu przy użyciu zmodyfikowanego transportera opancerzonego typu SKOT, w którym byłyby umieszczone 4 tony materiałów wybuchowych na bazie saletry. W 2015 roku Brunon Kwiecień został skazany na karę 13 lat pozbawienia wolności. Zmarł podczas odbywania kary (Mazurek 2021: 30).

W 2016 roku zatrzymano Wojciecha K., byłego żołnierza zawodowego, u którego w domu znaleziono nielegalny skład środków pola walki. Wymieniony usłyszał zarzuty, iż w latach 2014–2017 planował „przygotowania do zamachu na konstytucyjne organy Rzeczypospolitej Polskiej”. Zatrzymano również pod zarzutem o charakterze terrorystycznym innych obywateli RP: Krzysztofa G. oraz Artura Ć. i Jana Sz., posiadających w domach broń palną i amunicję. Artur Ć. i Jan Sz. zostali wypuszczeni z aresztu i poddani dozorowi policyjnemu. Wojciech K. w 2018 roku został skazany na 4 lata i 8 miesięcy pobytu w więzieniu (Mazurek 2021: 31).

W 2018 roku głośno było o terroryzmie prawicowym za sprawą Stowarzyszenia Duma i Nowoczesność z Wodzisławia Śląskiego. Członkowie tej organizacji w maju 2017 roku świętowali 128. rocznicę urodzin Adolfa Hitlera, a impreza udokumentowana została ukrytą kamerą przez dziennikarza TVN. W 2018 roku funkcjonariusze ABW nie dopuścili do zorganizowania przez Grupę 28 związaną z międzynarodową organizacją Blood and Honour neonazistowskiego koncertu w Dzierżoniowie, na którym z okazji rocznicy urodzin Hitlera miały wystąpić zespoły muzyczne sceny RAC z Polski i Niemiec. W kwietniu 2019 roku funkcjonariusze ABW przeprowadzili czynności procesowe w kilku lokalach mieszkalnych w Wielkopolsce i na Dolnym Śląsku, należących m.in. do liderów zespołów muzycznych Obłąd oraz Odwet, popularnych wśród członków skrajnej prawicy (Izak 2019: 114–115).

W 2019 roku Stanisław Żaryn, rzecznik prasowy ministra koordynatora służb specjalnych, poinformował:

Ostatnio środek w postaci natychmiastowego wydalenia z Polski, decyzją ministra spraw wewnętrznych i administracji, został zastosowany wobec obywatela Szwecji Antona T., członka organizacji neonazistowskiej, który przyjechał do naszego kraju na szkolenie paramilitarne. Według ABW mężczyzna stwarzał poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa i porządku publicznego. Z kolei zakazem wjazdu do Polski objęto innego działacza środowisk neonazistowskich, Rosjanina – Konstantina B. Mężczyzna w ostatnim czasie prowadził ożywioną współpracę z polskimi środowiskami neonazistowskimi (Żaryn 2019).

W 2021 roku władze Norwegii poinformowały o zwiększającym się zagrożeniu ze strony ekstremistów prawicowych. W 2020 roku mieszkaniec Norwegii planował zamach na meczet, a wcześniej zamordował swoją adoptowaną przyrodną siostrę, pochodzącą z Chin. Według rzecznika norweskich służb PST, Tronda Hugubakkena: „W ostatnich latach mamy do czynienia z dziećmi nawet w wieku 13 i 14 lat, zradykalizowanymi zarówno przez skrajnie prawicowe, jak i dżihadystyczne ugrupowania. To bardzo niepokojący trend” (*Norwegia: terroryzm jednym z głównych zagrożeń* 2021).

W 2020 roku po wielu miesiącach śledztwa niemiecki prokurator generalny wniósł akt oskarżenia przeciwko 54-letniemu Wernerowi S., kierującemu grupą prawicowych terrorystów, którzy chcieli zachwiać porządkiem społecznym Niemiec. Grupa powstała w 2019 roku i składała się z 12 mężczyzn, którzy planowali zrealizować swoją prawicową ekstremistyczną ideologię poprzez skoordynowane zamachy na polityków oraz emigrantów. Ich *modus operandi* miał polegać na atakach pojedynczych sprawców lub małych grup zamachowców w celu zabicia lub zranienia jak największej liczby osób, co miało skutkować wybuchem wojny domowej. Werner S. nawiązał szereg kontaktów w środowisku handlarzy bronią i zamówił kałasznikowy. Następnym krokiem miały być m.in. ataki na meczety i domy dla uchodźców. Niemieckie służby poinformowały, że Werner S. przygotowywał się do zbrojnego powstania. W jego domu odnaleziono zdjęcia Hitlera, zgromadzone gadzety SS, Freikorps i listę członków Antify oraz przedmioty umożliwiające produkcję środków pola walki.

Podobne incydenty miały miejsce w Niemczech już wcześniej. W latach 2015–2016 działała „Gruppe Freital”, atakująca mieszkania emigrantów поблизу Drezna, używając samodzielnie wykonanych materiałów wybuchowych. W podobnym zakresie działała „Rewolucja Chemnitz”, która 2018 roku przeprowadziła zamach na młodych ludzi na pikniku w Chemnitz. Zamachowcy obu grup zostali skazani na kary do 10 lat pozbawienia wolności za działalność w grupie ekstremistycznej. Niemiecki kontrwywiad – Federalny Urząd Ochrony Konstytucji uważa, że grupy działające jako „ugrupowania straży obywatelskiej”, mogą być zakamuflowanymi komórkami prawicowego terroryzmu (*Info Security* 24 2020).

Niemiecki Federalny Urząd Ochrony Konstytucji definiuje skrajną prawicę jako zestaw idei związanych z utożsamianiem się z konkretną rasą lub grupą etniczną, będącą w opozycji do demokratycznego systemu państwa przy specyficznym połączeniu rasizmu, antysemityzmu czy historycznego rewizjonizmu. Organizacje takie są dobrze rozpoznane i kontrolowane w Niemczech ze względu na historię tego kraju, ale pojawiają się wśród nich nowe trendy. Okazją do ich rozwoju była na przykład pandemia COVID-19. Prawicowi ekstremiści wykorzystali niezadowolenie Niemców z ograniczeń, argumentując, iż rząd federalny ogranicza wolności obywatelskie. Dowodzili również, że „żydowska elita” stworzyła COVID-19, by kontrolować świat, a imigranci są nosicielami wirusa.

Kolejnym trendem jest rosnąca aktywność skrajnej prawicy wśród przedstawicieli wojska, policji i innych służb państwa. Działalność tych struktur miała wieloaspektowe formy, zaczynając od rozpowszechniania postaw antysemickich i ksenofobicznych, po gromadzenie środków pola walki na „dzień X”, kiedy to zostanie zdemontowany ustroj demokratyczny. Działalność ta miała na celu podważyć lojalność obywateli do służb państwa. Terroryzm prawicowy był podstawą zamach w Hanau w 2020 roku, kiedy to zamachowiec zastrzelił w różnych miejscach 9 emigrantów, ranił 5 osób, a następnie zastrzelił swoją matkę i popełnił samobójstwo. Zamachowiec opublikował w Internecie dokumenty zawierające ksenofobiczne treści. Niemiecka skrajna prawica dowodziła, że zostało to upolitycznione przez państwo ze względu na stan psychiczny terrorysty.

Niemiecki kontrwywiad twierdzi też, że istotnym zagrożeniem jest ruch skrajnej prawicy tzw. „Nowa Prawica”, na przykład ruch Indentytarystów, którzy uważają, że państwo będzie bezpieczne tylko wtedy, gdy zostanie oparte na homogenicznym fundamencie etnicznym i kulturowym. Kolejnym zagrożeniem jest organizacja negująca wielokulturowość „Institut für Staatspolitik”, będąca kuźnią idei Nowej Prawicy definiowanej jako skrajna prawica (*Raport służb: ekstremizm w Niemczech narasta* 2021).

W maju 2022 roku niemieckie służby udaremniły jeden prawicowy atak terrorystyczny i aresztowały w Essen 16-letniego ucznia, który planował zamach na jedną z lokalnych szkół. Broń i materiały wybuchowe zostały odnalezione w domu podejrzanego. Potencjalny zamachowiec kierował się motywami antysemickimi i antymuzułmańskimi i miał problemy psychiczne (Europol 2023: 43).

W 2022 roku w Bratysławie miał miejsce prawicowy zamach terrorystyczny, w wyniku którego 2 osoby zginęły, a jedna została ranna. W dniu 12 października 2022 roku 19-letni Słowak dokonał ataku przy użyciu broni palnej przed barem odwiedzanym przez osoby ze społeczności LGBTQ+. Sprawca po dokonaniu zamachu popełnił samobójstwo. Zradyzalizował się za pośrednictwem Internetu i nie był powiązany z żadną grupą terrorystyczną. Na krótko

przed atakiem sprawca opublikował w mediach społecznościowych napisany w języku angielskim 65-stronicowy manifest zatytułowany *Wezwanie do broni*. W manifestie tym przedstawił m.in. wypowiedzi antysemickie i skierowane przeciwko osobom LGBTQ+. Ponadto, manifest promował akcelerację i przemoc jako jedyną drogę do zwycięstwa białej rasy. Zamachowiec odwoływał się do znanych prawicowych ataków: Oslo (2011), Christchurch (2019) i Buffalo (2022) i wychwalał ich sprawców jako „świętych” (Europol 2023: 43).

Terroryzm – jako metoda działania oraz realizacji celów politycznych – jest zjawiskiem znanym w historii Francji. W latach 60., w trakcie wojny w Algierii, zamachów terrorystycznych zarówno w Algierii, jak i na obszarze Francji dokonywały grupy takie jak Front Wyzwolenia Narodowego (Front de Libération Nationale) oraz Organizacja Tajnej Armii (Organisation de l'Armée Secrète, OAS). Ze względu na aktywność polityczną i wojskową, a także wyznawane wartości – głównie obronę laickości państwa – w ostatnich latach Francja była obiektem wielu ataków terrorystycznych (Wróblewska-Łysik 2015: *passim*).

Zagrożenie terroryzmem ze strony ultraprawicy we Francji regularnie wzrasta – alarmują eksperci. Obiektem nienawiści są głównie muzułmanie. Na ulicach wielu miast we Francji pojawiły się ulotki z napisami: „Rekrutujemy łowców Arabów”, „Czarnuchy, Arabusy, migranci, dilerzy, dżihadysty – ty też marzysz, aby ich wszystkich zabić? Dołącz do nas”. Ulotki w swojej treści nawiązują do haseł ultraprawicowej OAS (Kielczewska- Konopka 2022).

W październiku 2017 roku francuskie służby aresztowały działaczy skrajnej prawicy w Marsylii i w Seine-Saint-Denis w związku z „powiązaniami z działalnością przestępczą o charakterze terrorystycznym” w ramach ugrupowania OAS. W lipcu 2018 roku aresztowano we Francji 10 osób podejrzewanych o planowanie ataków na muzułmanów. Czynności prowadzone przez Dyрекcję Generalną ds. Bezpieczeństwa Wewnętrznego (Direction générale de la Sécurité intérieure, DGSI) skutkowała aresztowaniami tych osób w regionie paryskim, na południowej Korsyce oraz w departamentach Cher, Haute-Vienne i Charente-Maritime. Pośród zatrzymanych był Guy S., 65-letni emerytowany policjant. DGSI podejrzewa, iż stał on na czele prawicowego ugrupowania AFO (fr. Action des forces opérationnelles, Akcja Sił Operacyjnych). Grupa ta będąca w konspiracji i reaktywowana przez Guya S., prawdopodobnie posiadała broń i prowadziła ćwiczenia paramilitarne. Na liście celów tej grupy AFO znajdowali się m.in. znani imamowie, zatrzymani islamieści oraz wybierane losowo kobiety noszące zasłony twarzy (Francja: *udaremnione ataki na muzułmanów* 2018).

W maju 2022 roku służby Francji zneutralizowały działalność 20-letniego prawicowego terrorysty, przedstawiającego się jako „Obywatel Socjalista”. Został on aresztowany w Bourg-Saint-Andéol pod zarzutem działalności terrorystycznej. Fascynował się byłymi prawicowymi terrorystami.

Rozpowszechniał negatywne informacje na temat cudzoziemców, Żydów, społeczności LGBTQ+ i kobiet. W Internecie opublikował kilka filmów, na których pozował z nazistowską flagą, wzywając do rasistowskich i homofobicznych zabójstw. Podejmował również starania zakupu broni.

We wrześniu 2022 roku służby francuskie udaremniły próbę kolejnego zamachu. Ponadto zatrzymany został 19-letni obywatel tego kraju, który planował ataki na wybrane cele, w tym na funkcjonariuszy policji. Był on bardzo aktywny w Internecie, wykazywał duże zainteresowanie seryjnymi mordercami, neonazistami i supremacją białej rasy. Próbował zakupić broń palną i kamizelkę kuloodporną oraz zbierał informacje na temat produkcji materiałów wybuchowych (Europol 2023: 44).

Podsumowanie

Współczesne ataki terrorystyczne w odróżnieniu od tych z XX wieku mają na celu zadanie jak największych strat w liczbie zabitych osób. Wywołują powszechne przerażenie, często ukazują faktyczną bezsilność oraz fatalne działanie władz państwowych i służb, a ich ofiarami są bardzo często osoby postronne. Terroryzm w zamyśle zamachowców powinien skutkować ogromną presją na rządzących i społeczeństwie (Pawlak, Cichosz 2018: 26).

Aktualnie Unia Europejska ma ogromne problemy z wewnętrznymi i zewnętrznymi wyzwaniami. Widoczne różnice pomiędzy wieloma państwami członkowskimi nie ułatwiają uregulowania problemów z zagrożeniami, takimi jak nielegalna emigracja, fatalne efekty polityki integracyjnej muzułmanów, ciągłe zagrożenie ze strony dżihadystów czy też konflikt pomiędzy UA a Rosją. Widoczne niezadowolenie społeczne w wielu krajach unijnych może mieć tym samym przełożenie na wzrost zagrożenia terroryzmem pravicowym w Europie.

Bibliografia

- Adamska Weronika. 2020. „Współczesny terroryzm jako podstawa dla wprowadzenia stanu wyjątkowego”. *Przegląd Prawniczy Uniwersytetu Warszawskiego* 1 (XIX): 12.
- Berger Rafał. 2012. *Terroryzm?* Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy „Świadectwo”.
- Bolechów Bolesław. 2023. *Terroryzm w świecie podbiegunowym*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Borkowski Karol. 2016. *Terroryzm międzynarodowy*. W *Zagrożenia i instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego*, Erhard Cziomer (red.), 75. Kraków: Oficyna Wydawnicza AFM.
- Dietl Wilhelm, Kai Hirschmann, Rolf Tophoven. 2009. *Terroryzm*. Warszawa: Wydawnictwo PWN.

- Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej*, 2022, *Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Plan dla UE w dziedzinie zwalczania terroryzmu: przewidywanie, zapobieganie, ochrona i reagowanie*. (2022/C 61/05). Dostęp 2 maja 2024. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A52021IR1900>.
- Europejska strategia bezpieczeństwa*. 2003. Luksemburg.
- Europol. 2023. *Right-wing terrorist attacks, arrests, convictions and penalties*. „TE-SAT. European Union Terrorism situation and trend report 2023”: 43, 44.
- Francja: udaremnione ataki na muzułmanów*. 2018. Dostęp 5 maja 2024. <https://euro-islam.pl/francja-udaremnione-ataki-na-muzulmanow/>.
- Gąsiorowski Mateusz 2021. „Ekstremizm polityczny w postawie Andersa Behringa Breivika – próba analizy wpływu czynników psychologicznych”. *Świat Idei i Polityki* 2: 38–39.
- Global terrorism index 2024*. Institute for Economics & Peace. Dostęp 29 kwietnia 2024. <https://www.visionofhumanity.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf>.
- Globalna strategia na rzecz polityki zagranicznej i bezpieczeństwa Unii Europejskiej*. 2016. Luksemburg.
- Horgan John. 2008. *Psychologia terroryzmu*, Aleksandra Jaworska-Surma (przeł.). Warszawa: Wydawnictwo PWN.
- Info Security* 24. 2020. *Szykował się do ataków m.in. na uchodźców i polityków. Miał zdjęcia Hitlera i magazyny SS*. Dostęp 2 maja 2024. <https://infosecurity24.pl/bezpieczenstwo-wewnetrzne/szykowal-sie-do-atakow-min-na-uchodzcow-i-politykow-mial-zdjecia-hitlera-i-magazyny-ss>.
- Izak Krzysztof. 2019. „Sieć ekstremizmów religijnych i politycznych. Sojusznicy i wrogowie”. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 21 (11): 114–115.
- Kielczewska-Konopka Marta. 2022. *Francja obawia się ultraprawicowego terroryzmu. Czy to powrót brunatnej fali?* Dostęp 4 maja 2024. <https://wyborcza.pl/7,75399,29161197,francja-obawia-sie-ultraprawicowego-terroryzmu-czy-to-powrot.html>.
- Komisja Europejska, Granice i bezpieczeństwo. Jakie działania podejmuje Komisja*. Dostęp 2 maja 2024. https://commission.europa.eu/topics/borders-and-security_pl.
- Komunikat Komisji Unii Europejskiej w zakresie bezpieczeństwa*. 2020. Luksemburg.
- Kozioł Aleksandra. 2021. „Nowy plan zwalczania terroryzmu w UE”. *Biuletyn Polskiego Instytutu Spraw Międzynarodowych* 33 (2231): 1–2.
- Latosińska Agnieszka. 2021. „Oblicza współczesnego terroryzmu w Europie na przykładzie Francji i Polski (2015–2019)”. *Krakowskie Studia Małopolskie* 3 (31): 35.
- Lubniewski Paweł. 2018. „Krótka historia terroryzmu”. *PERSPECTIVA. Legnickie Studia Teologiczno-Historyczne* XVII, 2 (33): 99.
- Mazurek Marcin. 2021. *Policja w systemie antyterrorystycznym RP. Wybrane zagadnienia problematyki terroryzmu*. Legionowo: Wydział Wydawnictw i Poligrafii Centrum Szkolenia Policji.
- Moskiewski Michał, Jacek Socha. 2005–2006. „Terroryzm jako problem etyczny”. *Studia Gdańskie* XVIII–XIX: 40.

- Norwegia: terroryzm jednym z głównych zagrożeń. 2021. Dostęp 3 lutego 2024. <https://euroislam.pl/norwegia-terroryzm-jednym-z-glownych-zagrozen/>.
- Oświadczenie przywódców UE o walce z terroryzmem. 2015. Luksemburg.
- Pajorski Piotr. 2018. „Zagrożenie bezpieczeństwa narodowego RP terroryzmem – zagadnienia wybrane”. *Security, Economy & Law* 2: 99.
- Pawlak Cezary, Jolanta Cichosz. 2018. „Współczesny terroryzm narzędziem działań hybrydowych i wyzwaniem dla bezpieczeństwa współczesnego świata”. *Rocznik Bezpieczeństwa Międzynarodowego* 1 (12): 26.
- Raport służb: ekstremizm w Niemczech narasta. 2021. Dostęp 3 maja 2024. <https://euroislam.pl/radykalizacja-w-niemczech-rosnie-wynika-z-raportu-sluzb/>.
- Stępień Sara Marta. 2022. „Terrorism in years 2015–2022. Selected global and regional trends”. *De Securitate et Defensione. O Bezpieczeństwie i Obronności* 2 (8): 31.
- Tomasiewicz Jarosław. 2014. „Od skrytobójstwa do matieże wojny. Ewolucja terroryzmu politycznego w Europie – aspekty ideologiczne, taktyczne i organizacyjne”. *Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego* 11 (6): 128–130.
- Wojtaszak Andrzej. 2018. „Wzrost liczby zachowań radykalnych w Europie a przyszłość Unii Europejskiej”. *Acta Politica Polonica* 1: 17.
- Wróblewska-Łysik Małgorzata. 2015. „Zaangażowanie Francji w walkę z terroryzmem po zamachu na «Charlie Hebdo»”. *Bezpieczeństwo Narodowe* III.
- Wspólne oświadczenie unijnych ministrów spraw wewnętrznych w sprawie ostatnich ataków terrorystycznych w Europie. 2020. Luksemburg.
- Żaryn Stanisław. 2019. *Silny kontrwywiad, silne gwarancje*. Dostęp 2 kwietnia 2024. <https://www.gov.pl/web/sluzby-specjalne/silny-kontrwywiad-silne-gwarancje>.
- Żebrowski Andrzej. 2006. *Terroryści i ich otoczenie*. W: *Oblicza współczesnego terroryzmu*, Krzysztof Kowalczyk, Wiesław Wróblewski (red.), 112. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Streszczenie

Terroryzm jest zagrożeniem, z którym Europa zмага się od wielu lat. Pewnym katalizatorem przyspieszającym politykę Unii Europejskiej w zakresie zwalczania tego zjawiska był atak na World Trade Center w 2001 roku i wynikające z tego zdarzenia konsekwencje. Terroryzm nie jest obecnie zagrożeniem tylko dla Europy, ale stał się problemem destabilizującym środowisko bezpieczeństwa w wymiarze międzynarodowym. Jeden z jego nurtów – terroryzm prawicowy – postrzegany jest przez ekspertów jako zjawisko o tendencji wzrostowej, które może być kolejną, piątą już „falą terroryzmu”. Terroryzm prawicowy jest oceniany jako emanacja wielu obecnych problemów, z jakimi boryka się współczesna Europa, takich jak nielegalna migracja, wzrost nastrojów antyimigracyjnych, działalność partii populistycznych i konflikt pomiędzy Rosją a Ukrainą. Dlatego Unia Europejska zmuszona jest konsekwentnie realizować kolegiąlną politykę ukierunkowaną na zneutralizowanie tego problemu.

Right-wing terrorism in the European Union – the possibility of a real threat, development forecasts and chances of neutralization

Summary

Terrorism is a threat that Europe has been struggling with for many years. A certain catalyst accelerating the EU's policy to combat this phenomenon was the attack on the WTC in 2001 and the resulting consequences. Terrorism is currently not a threat only to Europe, but has become a problem destabilizing the international security environment. One of its trends – right-wing terrorism – is perceived by experts as a phenomenon with an increasing tendency, which will be the next, fifth "wave of terrorism". This trend may be a reflection of many current problems that contemporary Europe is struggling with, such as illegal migration, the rise of anti-emigration sentiments, the activities of populist parties and the conflict between Russia and Ukraine. Therefore, the EU is forced to consistently implement a collegial policy aimed at neutralizing this problem.

Słowa kluczowe: terroryzm, prawicowy, zagrożenie, bezpieczeństwo, Unia Europejska

Keywords: terrorism, right-wing, threat, security, European Union